

Aanpak van Amerikaans vuilbroed in de komende jaren

Henk van der Scheer, Frans Heessen, Dick Vunderink, leden van de werkgroep Bijengezondheidszorg

Het wisselend beleid van de overheid ten aanzien van de bestrijding van Amerikaans Vuilbroed (AVB) iheid. Dat was reden voor vertegenwoordigers van de imkerorganisaties de overheid daarop aan te spreken. In een reactie verzocht het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (MLNV) in april 2001 de sector, in overleg met de Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees (RVV) en ID-Lelystad, een plan van aanpak op te stellen. De uitvoering van dat plan kost geld en MLNV heeft van meet af aan laten weten dat de sector zelf dient bij te dragen in de kosten. Zo niet, dan trekt MLNV zijn handen af van de bestrijding van AVB. In dat geval zal de overheid ook geen gezondheidsverklaringen voor grensoverschrijdend verkeer van bijen meer kunnen afgeven.

Er ligt nu een plan van aanpak ter tafel, opgesteld door de Adviesgroep Bijengezondheidsbeleid, RVV en ID-Lelystad, dat aanvaard is door de imkerorganisaties. Dat plan wordt besproken met MLNV. In een apart onderhoud wenst de sector in een breder kader van imkerijzaken ook de financiering van het plan van aanpak van AVB te bespreken met MLNV.

Kernpunt in het plan van aanpak is een pakket aan preventieve maatregelen, met als doel het voorkomen van uitbraken. Hoofdthema's daarbij zijn voortdurende voorlichting over AVB, uitvoeringsmaatregelen gericht op risicogroepen en preventief onderzoek op sporen d.m.v. voederkransonderzoek. In een volgend artikel zal op die uitvoeringsmaatregelen en het preventief onderzoek nader worden ingegaan. Voor de praktische uitwerking naar de individuele imker toe zal een Werkgroep Bijengezondheidszorg (BGZ) worden ingesteld.

Ruimen van zieke volken en volken die ernstig zijn besmet met sporen, is dan het sluitstuk van het plan van aanpak. Ruimen kan zo lang we in de situatie blijven verkeren van relatief weinig uitbraken per jaar in vergelijking met bijvoorbeeld Duitsland en Denemarken.

Op een stand met zieke of zwaar, met sporen, besmette volken zullen de overige volken, die nog

gezond zijn, niet (meer) worden geruimd. Licht besmette volken worden ook niet geruimd, omdat die kunnen herstellen als de besmettingsbron is verwijderd. Nog een reden om ze niet te ruimen is dat dergelijke volken mogelijk een zekere mate van resistentie bezitten tegen AVB.

De Bijenhouderij dient heel duidelijk zelf de verantwoordelijkheid te nemen voor de preventieve kant van het plan van aanpak. Alleen in dat geval wil de RVV zorg dragen voor het ruimen van volken en de gebiedsscreening rondom standen met klinisch zieke volken. De kosten zullen naar verwachting ten laste komen van de Bijenhouderij en de overheid (MLNV) gezamenlijk.

Risico's

Nuchter bekeken is het risico dat een bijenstand door AVB wordt getroffen zeer beperkt. De landelijk representatieve monitoring in 1999 gaf aan dat in minder dan 1% van de volken sporen van de ziekteverwekker van AVB in de voederkrans werd aangetroffen. Dat is duidelijk lager dan het percentage besmette volken in Duitsland waar de besmettingsgraad ongeveer 10% is. In de periode 1985-2001 traden er in Nederland gemiddeld drie uitbraken per jaar op. Uitzondering vormde het jaar 1998 met maar liefst 21 uitbraken, vooral rondom Bostel.

Risicofactoren voor besmetting van volken met sporen en vervolgens uitbraak van de ziekte zijn rovende volken en uitwisseling van broed. Als imkers kunnen we die risicofactoren minimaliseren! Vervliegen van bijen is een veel minder belangrijke risicofactor. Zieke en daardoor verzwakte volken vormen een bron van

Helleboris niger met bij. Foto's: Peter Elshout

besmetting voor rovende volken. Een (lichte) besmetting van de voederkrans met sporen duidt op roven van honing bij een ziek volk in de omgeving. Uitwisseling van broed gebeurt in de koninginneteelt, bij de handel in volken en wanneer imkers elkaar onderling helpen.

Preventie

Voorlichting is de basis van preventie. Iedere imker dient te weten waar zich gevaren kunnen voordoen en hoe men risico's kan vermijden. Die voorlichting zal daarom worden geïntensiveerd. Daarnaast heeft iedere imker nu de mogelijkheid om via voederkransonderzoek te laten vaststellen of zijn volken wel of niet zijn besmet en dus of er kans is op uitbraak van AVB.

- 36 Een andere, misschien nog wel belangrijker toepassing van voederkransonderzoek is de mogelijkheid om via zo'n onderzoek aan een mengmonster te laten vaststellen of broed en materialen wel veilig kunnen worden uitgewisseld. Aanwezigheid van een zogenaamde '**negatief verklaring**' is dan uitermate belangrijk om standen zo goed mogelijk te beschermen tegen insleep van sporen en/of de ziekte.

Besmetting met sporen

Als uit voederkransonderzoek blijkt dat volken besmet zijn met sporen, dient eerst te worden

Sneeuwklokje op bijenraat

nagegaan of de besmetting is ingesleept door aankoop van broed en/of materialen. Bestaat die mogelijkheid, meldt dit dan terstond bij de andere partij. Is insleep niet aan de orde en zijn de volken niet gevoerd met besmette buitenlandse honing, dan hebben de volken besmette honing geroofd bij zieke volken in de omgeving. Die bron in de omgeving dient dan te worden opgespoord. Vervolgens is van belang of de sporenbesmetting gering is, dan wel ernstig.

Ernstige besmetting

In geval van een ernstige besmetting (van het mengmonster) dient de RVV te worden ingeschakeld. Die zal alle volken nazien op klinische symptomen en de volken opnieuw, maar nu afzonderlijk, laten onderzoeken op de mate van besmetting van de voederkrans. Eventueel zieke volken en de ernstig besmette volken zullen vervolgens worden geruimd. De gering besmette en niet-aantoonbaar besmette volken blijven staan. Door het nemen van hygiënische maatregelen, o.a. veel raten vernieuwen en zonodig voeren, kunnen die volken weer gezond worden. Komt de besmetting uit de omgeving, dan is van belang om de bron op te sporen en te ruimen. Zo'n gebiedsscreening acht de RVV alleen tot haar taken behorend als er klinisch zieke volken worden gevonden. In geval van een (ernstige) besmetting zonder klinische symptomen zal dus de sector zelf, via de Werkgroep BGZ, 'met tact' op zoek moeten gaan naar de eventuele besmettingsbron in de omgeving.

Geringe besmetting

In geval van een geringe besmetting zal de RVV niet in actie komen. De imker zal zich ook nu moeten afvragen waar de besmettingsbron te vinden is. Is dat in de omgeving dan zal de sector ook in dat geval 'met tact' moeten proberen die te vinden en te laten ruimen. Door het nemen van hygiënische maatregelen moeten de licht besmette volken vervolgens weer kunnen herstellen.

Ruimen

Zieke volken en ernstig met sporen besmette volken zullen door de RVV worden geruimd. Als er zieke volken worden gevonden zal de RVV een gebiedsscreening uitvoeren. Om dat snel te kunnen doen, dient de RVV te beschikken over namen en adressen van imkers en de plaats van hun standen in het te screenen gebied. Dat betekent dat elke plaatselijke vereniging of afdeling die gegevens paraat moet hebben. Dat is tevens handig als de

Krokus en bij tussen Ezelsoren

sector zelf op zoek moet gaan naar een besmettingsbron. Daarnaast zou de RVV ook graag de beschikking hebben over de plaats van alle tijdelijke standen (bij reizen) en over de betreffende gegevens van niet-georganiseerde imkers.

Meldingsplicht

Genoemde wens van de RVV vraagt om verplichte registratie. Dat heeft ongetwijfeld meerdere voordelen, maar ook serieuze nadelen. Registratie kost

geld, zeker als dat door een andere instantie dan de bijenhouderij zelf gebeurt. Bovendien zal het snel paraat hebben van alle reisbewegingen een hele klus worden. Verplichtingen nopen tot controles; vaststelling van een overtreding noopt tot sancties. Ook dat ligt gevoelig bij hobbyisten. Als de kosten ook nog eens ten laste komen van de sector, zou dat wel eens kunnen leiden tot stoppen met de hobby en dat is het paard achter de wagen spannen. Gezien ook het geringe aantal uitbraken per jaar ziet de Bijenhouderij meer heil in een verplichte melding van de eigenaren van bijenvolken in een gebied dat gescreend moet worden, zodra een uitbraak is geconstateerd. Die meldingsplicht kan dan bekend worden gemaakt door een herhaalde oproep in de lokale en regionale dagbladpers. Hierdoor wordt het voortdurend bijhouden van een uitgebreide registratie van imkers en bijenstanden overbodig.

Follow-up

In een volgend artikel zal op de noodzakelijke preventie maatregelen worden ingegaan. Ontwikkelingen in het overleg met de overheid, voor zover die er zijn, kunnen dan ook gemeld worden.

bijen CURSIEF bijen

Rik Oldeven Weemoed

Vijftig jaar geleden waren miljonairs nog niet zo dik gezaaid als nu. Op een vraag van een journalist aan een nieuwbakken miljonair of hij zich rijk voelde, antwoordde hij ontkennend. 'Maar u hebt zich ongetwijfeld wel eens rijk gevoeld', drong de journalist aan. 'Jawel', was het antwoord, 'maar toen was ik nog lang geen miljonair. Ik was krantenjongen en verdiende 6 gulden per week. Omdat ik dat te weinig vond, wisselde ik van krant. Ik ging 12 gulden per week verdienen. Toen ik werd uitbetaald heb ik me voor het eerst en het laatst rijk gevoeld'. 'Maar daarmee was u nog geen miljonair', zei de journalist. 'Klopt', sprak de miljonair, 'maar het aardige van het miljonairschap zit hem niet in het miljonair zijn maar in het miljonair worden'. Met weemoed denk ik vaak terug aan mijn beginnertijd in de bijenhouderij. Van mijn eerste volkje heb ik de koningin nooit gezien. Op cursus kreeg ik mijn tweede volk. 'Zoek de koningin', gebod de leermeester. Ondanks de vele plaatjes uit de vele boeken wilde het wonder der herkenning maar niet plaatsgrijpen. 'Ze zit op dit raam', zei de meester. Ik liep met het raam de stal uit. Op het moment dat ik dacht de contouren van haar prachtige achterlijf gezien te hebben, riep een medecursist: 'Daar loopt hij'. Er verscheen een hand met een wijsvinger. Ik wilde niet, maar moest die volgen. En toen zag ik Haar ook. Ook mijn tweede koningin heb ik dus eigenlijk niet zelf ontdekt. Een ander deed het. Achter mijn rug. Mijn schrale troost was dat hij Haar Hij genoemd had. Niet veel later vond ik mijn derde koningin zelf. Ik zal Haar nooit vergeten. Al weer enkele jaren doe ik aan koninginnenteelt en ja hoor: imker zijn is mooi; imker worden is mooier. Nou die miljoenen nog.